

נאמר של נייר

מה חלם ברל כצנלסון על יוסף חיים ברנר? * דרך

משורר בישראל * אשה ביסוריה * מטיטוס ועד

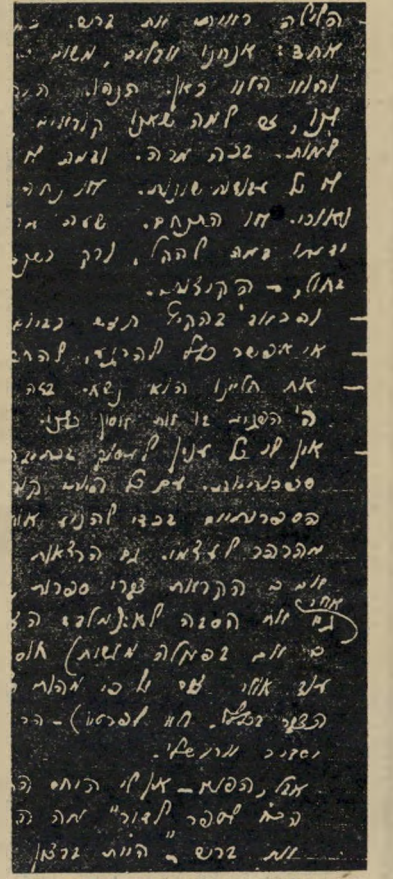
לבאוגסי סיגל * נצח ישראל לא ישקר * שירת בני דור זה

מיסמך

חלום

בירחון מיגוון, היוצא לאור מטעם בית ברל, התפרסם החודש דף מתיק לאידוע עד כה של ברל כצנלסון, מימי שלי חותו בארצות-הברית, שבה עסק בהפצת מניות בנק הפועלים (1921/2), מעט אחרי רצח הסופר יוסף חיים ברנר, בגבול יפו). התיק, שנמסר לארכיון מפלגת הער בודה המצוי בבית ברל על-ידי יהודה ארן, פוענח על-ידי מנהל הארכיון, ברוך תור-עז, וזו לשון המיכתב:

— היללה ראיתי את ברנר. כמו לפניו את אבא. המראה אחר: אנחנו אבאים, משום שנתנינו להשוב אותו למת. והוא

קטע ממיכתבו של ברל זה נחנף יותר מכל כתיבה

של מינסטר, החסרה כל כך בשירתם של בני דור חקאי השירה. הוא מתאר מצוקה זו בשיר לאני סהרורי הנפתח כך: "הוא תכנן להיות משורר אך המילים לא / היו נענות לו. / מצוקה קשה באה לו / וגם בדידות... שיר-אהבה מיוחד הוא ליאורה וחלום הנפתח ב,רצה על-פני שדה ירוק. / שמש מתוק. קרן טובה. / רוח צפון בוולון / מניעה. ליאורה. // טסה טסה המחשבה. / שדה פתוחה. רקפת. מתחת לסלע יפה. / קוטפת ליאורה. // שדה לה שיר שימי חה... אינו פשטות ואיזה יופי. איזה שיתרוך מהזיוף הרומנטי שפשה באח-רונה בשוק, בסדרי נשים למיניהם.

שיר אחד המאפיין את כתיבתו של מינסטר הוא עכשיו אורי בשיקגו, המי ספר: "עכשיו אורי בשיקגו כבר נשוי ומחכה לילד / או ילדה, עוד מנגן או יושב בסרט / אמריקאי או ישן את שנת הערב. רותי / קוראים לאשתו. רותי עוד רוצה. / מאושר היה זמן-מה. גם זו לטוב / ומושה כבר חזר / ויוני שר עדיין. קשה להיזכר אפילו / כמישפט אחד פשוט, קשה לומר אותו / קשה לומר לו למען הרגשה / ואיתמר בתל-אביב יושב ודאי כהדר או / מר כמו יער עומד כהדר / ומסתכל מהחלון אלים כמו יער. למימי יש משק בשרון / עם עצים מרובי פרות ועם חצר מלאה-חיים / כלבים, תרנגולות, אווז וסוס. / אף אחד לא התעשר ולא פתר / ולא נפטר במילחמה ולא נפטר מרוב יאוש...".

ובהמשך שירו זה מתאר מינסטר את הנוף הישראלי של שנות השבעים, כפי שאף משורר בשנים האחרונות לא השכיל לתמצת זאת: "בוקר, כבוקר, מתעורר הגוף ובו / תשוקה זכרית עומדת. שם בכוכר / כחורף הראשון. במהצית / היום נפולת מהרקיע / מקלחות של גשם חם. / השיכונים הם מתכנסים בתוך עצמם ומתכנסים במעין / קרצים של עיובה. למרות שזה ימים רבים / מאז השרב האחרון...".

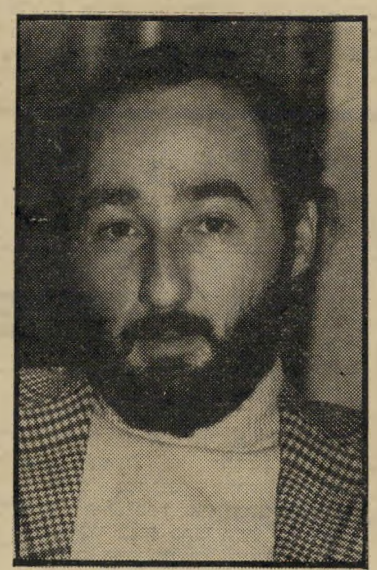
ומהנופים הקייצים עובר מינסטר בהמשכו של שיר ארוך זה ל,כא לא לכתוב את הגשם הזה ותחושת הקור. // חורף וכבר ארץ / גשומה ומישורים לבנים ודרכי אספלט רטוב / ופסי רכבות / והגשם כחלון המכונית שוטף שערף / והדרך כמפיה קה...".

ובהמשך מתאר תופעה מוכרת: "בדרום. / מהגבול המים שוטפים / כמו עדרי שפמים נודדים / בחצות המדבר...". ומנוף הטבע אל הנוף האנושי: "חיבות אינם מבוזבזים. המחאות חוזרות. ערמת החשבונות גדלה. // השמל ומים. דירה ומוון. / עיתונים. בריאות. תחבורה. נערת ישנה כלילה. גופה מטיל צל / כסרין. נשימתה כסרת-ראגות. / גופה מכשיל. / הלב פועם כסדר...".

כתב משורר בארץ שורה יפה כמו, נערת ישנה כלילה. גופה מטיל צל... מינסטר מציג ביוגרפיה אישית בלשון פשוטה ומייצגת: "אני ממשך לצאת עם אחותו של רפי. / ללמוד את מהלך ההיסטוריה. / להשתתף תחת דוד השמש המחליד. / לדפוק עור מכונת-הכתיבה...". והלאה: "בכל דור יש אחד כזה. / שצועד לקצב מתופף אחר. / בכל מישהי חה יש אחד זה, / שיש לו רצון מורד. זכרון הפוך. // מביט מהחלון. יושב ליד לוח השערים. מקשיב לרדיו. / השבכים מודווחים על צעדים כלכליים. הממשלה נופלת...".

אפשר לצטט עוד שורות רבות ומעולות אשר רתו של מינסטר, שהיה עד אמתול אלמוני בשירת העברית, ושהפך באמ-צעות קובץ אחד לתיקוה גדולה ולהפ-תעה שירת מרתקת.

קורה. // אולי כוכב נגזו מבעד לחלון פתוח / אולי צרצר נשמע הרחק / אך אפילו השקען לא מתקתק. // מתחת לעץ התות בכפר / יושבים ומדברים. / קוראים בכפר בעל ריח יען / עוצמים עיניים ושוקקים. / שום דבר אחר אינו קורה / כלילות הקיץ החמים. / זמזום לא זכתה

דן מינסטר

ושום דבר אינו קורה, כלילות הקיץ... השירה העברית הצעירה לחריזה כל כך פשוטה כמו: "שום דבר אחר אינו קורה / כלילות הקיץ החמים"; שורה שמשרה על הקורא את האווירה הימתית כונית, המסרסת כל כך הרבה חרזנים ומשוררים, העושים על עצמם אדרת השיר, ראה, כתחליף להשראה.

קטע הפתיחה של השיר קולות אוהבים מספר על, נחש צהוב חדר לחדרים / והשקט אול מתוכם / כמו דם מהפנים / כמו אוויר מבלון...". זו רגישות שירית, שכוחה בפשטותה ובעוצמתה. בשיר אחר, שכותרתו כל דבר מעורר בי זיכרונות, מציג מינסטר גירסה מקורית משלו ל,חובות ממריאים לאט" הסוריא ליסטי והאיזופי של דויד אבידן, הצעיר המורד מראשית שנות ה-50, בנור סח זה: "כל דבר מעורר בי זיכרונות / הזופה השביר, ציפור העונות שיכורה / המעפה ואין מניחים / הרחבות הכב-דים, שרביים, / המילים השותקות. כיון בוורדים מתנגנים...".

דן מינסטר מוכיח כי ידו המשוררת אמונה גם על התיחום השירי המודרני ביותר, והוא ממחיש זאת במאה שנים אחר, אותו הוא פותח ב,מאה שנים אחר / ארמנות של קלפים ושל חול / אינם ארמונות עוד, אף לא בית / אף לא מעון...". בשיר אחר, לחישה, מדגים מינסטר בפני חקאי עמיתו ואבידן הקט-נים, בנוסח רזני סומק, כיצד מולי-כים סמלי קולנוע, והוא כותב: "כבית-הקולנוע בשכונה פלסט של קובלנקה. / בגורט מלנכולי. מהשביעץ מויעים. סי-הדרומיות / עשן. גזון ויין רוכב בארמות // רוק גרול ישן ברדיו. קולות שיחה / עולים מהשכנים. שפיכו של הצינור. / מכונית פורד צהובה. אוטומובילים. / פירסומת לקפה...".

לא נפקד מקומה של מצוקת הנפש

תיות. עם כל היותי קורא טוב, לא היה מעולם בהירהורי הספרותיים ככדי להי-ניע אותי, להוציא אותי ממצב של מהרה-הר לעצמי. גם הרצאות ספרותיות לא קראתי מעודי, אם כי... דברי ספרות, ולמדתי קורא ספר. ידעתי אולי גם את הסיבה לזו: (מילמד הצורך הפנימי לא בכירורים, כי אם בפעולה מעשית) חוסר יכולת. אם אני תופס עוד אולי דבר על פי מהותי שלי (וגם זאת — אולי רק את הרבר ככלול, ולא לפרטיו) — הרי חסר לי הניב המסביר, אשר יסביר את שלי.

אבל הפעם — אין לי היחם הזה. אילו הייתי מרגיש כי את הכח לספר "לדור" מה היה ברנר באמת, ללמד קורא את ברנר — הייתי ברצון מוסר לזה שנים.

ואף על פי שאין אני בעד, עשות ספרים הרבה, ואף שאני יודע ברור, כי שנים אלו המעט שנתנו לנו — הן רק לפעולה אחת, לפנות את הארץ, אבל נראה לי שזוהו חלק חשוב בכניין.

אולי רק בעוד כמה שנים נדע, מה היה ברנר משביל בניין הארץ והעבודה. וכמה נחנף והכרחי, שימחר הוא עצמו להאסף להדפס, להאסף למקום אחד, לראות אור, להנתן לידי מכל כתיבה.

עד כאן מיכתבו המפוענח של ברל כצנלסון. בעוד הוא מדגיש, כמה נחנף והכרחי, שימחר הוא עצמו להדפס, להאסף למקום אחד, לראות אור, להנתן לידי הקורא... הרי האמת המרה היא, שבמשך שנות דור העלימו תבדיו לשורה הראשונה במפא"י ההיסטורית את יצירתו של ברנר בעיניו של הדור הצעיר של דור בארץ. ובדומה לחלומות אחרים של "דור המייסדים" הרי המרחק בין "חלום" זה של ברל לבין המציאות הוא כמרחק שבין יום ולילה.

שירה

הפתעה

מעט מאוד משוררים הצליחו במשך שנות דור לשבור את טבעת החיקוי, שבה לכוד כימעט כל מחבר שירה וחרוז בעברית, מאז החלו נתן זך, יהודה עמיחי, דליה רביקוביץ ואחרים בני פירסום שיריהם, בראשית שנות החמי-שים. שירת בני דור זה זורמת בדמם של משוררים וחרוזים רבים, מבלי שאלה יוכלו למרוד או להתנגד לה. מעטים שהצליחו בהתנגדות זו היו יגאל וזק, המתמידה בכך, ומנחם כהן, בשעותיו היפות כמשורר.

סיפרון שירה צנום, שמחברו דן מינסטר, וכותרתו תמורת ערב, שראה אור בימים אלה, זכה בפרס ביכורים ע"ש ירוחם לוריא, תשל"ט; זוהי הפתעה נעימה לשירה העברית מזה שנים רבות של שידפון שירי.

הסיפרון, המחזיק שירים שנכתבו בין 1968 ל-1978, הוא בבחינת תעודת-זהות שירית פשוטה, אישית ומשולחנת מהת-חיבויות שיריות. כבר בשיר השני, ש-מוכר לקוראים רבים כפיזומון שהיה מוש-מע לילות רבים בגני צה"ל בשם כלילות "כלילות הקיץ החמים / שום דבר אינו

הלא כאן. הנהו, היה שם וחזר. חזר אחר. זר לנו, למה שאנו קוראים, חיים". הוא רוצה עכשיו למות. בכך מרה, ובמה לו לעבוד עכשיו? ניסיתי לרמוז על עובי דות שונות. לא נחה דעתו. היו כבית גם חזה ואורי. לא התנחם. שעה ארוכה נמשך הלחץ הזה, ולא ידעתי כמה להקל. ורק כשזכרתי בלח"העץ, התחום שם, בחול — הקיצוצי.

— אי אפשר בכלל להרגע, להתרגל. וצריך שלא נתרגל.

— את חלייני הוא נשא. בזה כשבילי תמצית תפיסתי את ברנר. ה' הפגיע בו את אסון כולנו.

— אין לי כל עניין לעסוק בכתיבה ספרותית, בכירורים ובהערות ספרו-